

עטרת זהב

פרקי הגות ומחשבה בפרשה

♦ הרב אהרן רנניצר ♦

שלושת העצות לחיים - להינצל מעומק הדין

פירשי: ביקש יעקב לישב בשלוח קפץ עליו רוגזו של יוסף צדיקים מבקשים לישב בשלוח אומר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוח בעוה"ז. והקושיא ידועה א. מה רע בכך שמבקשים לישב בשלוח? ב. מהו הלשון 'רוגזו' של יוסף?

המשנה באבות (פרק ד' משנה ט"ו) רבי ינאי אומר, אין בדין לא משלוח קרשעים ואין לא מישורי צדיקים. רבי מתאי בן חרש אומר, הוי מקדים בשלום כל אדם. והוי יגב לאריות. ואל תהי ראש לשועלים:

רוב המשניות הם קטעים הבנויים על כמה דברים מאותו בעל המימרא. או מכמה בעלי מימרא באותו ענין. אולם כאן יש במשנה אחת, שני בעלי מימרות בענינים שונים - שלכאורה אין שום קשר ביניהם?

כדי להבין המשנה נביא את דברי המהר"ל בפרשתנו על הפסוק (וי' פסוק ד') ויקרע יעקב... ויתאבל על בנו ימים רבים: אומר רש"י שזה היה כ"ב שנה בצער נגד כ"ב שנים שהיה בבית לבן וחיסר מבית אביו. מוסף עליהם המהר"ל חידוד 'מבהיל על הרעיון' שמגלה לנו מהו עומק הדין של בין אדם לחברו.

המהר"ל מסביר לשם מה הוצרך לומר ימים רבים כאשר כל אחד יכול לחשב שזה היה כ"ב שנה שהוא כנגד הכ"ב שנים שהיה בבית לבן? אלא שהחידוש הוא שדייק לומר ימים רבים שהוא עונש כנגד היחידה בעיניו כימים אחרים (לעיל כ"ט ט). כלומר בהשוואה של רצפת השנים של יעקב שהיה בעיניו כימים מועטים, למול רגש צער של אביו ואמו שהיו בעיניהם כימים רבים. על זה נענש במידה כנגד מידה שאותם כ"ב שנים שיוסף נעלם ממנו, היו עבורו ימים רבים עד שהשלימו אותו הימים שהיו עבור הרוי כימים רבים שהצטערו בחסרונם. מורעדי.

לאור הג"ל יוסבר בדרך למידת מוסר לחיים, הסבר מאלף בהבנת המשנה. ר' ינאי אומר לנו,

אנו, היינו רוב ישראל עומדים בדרך הממוצע, ואין לנו לדעת היכן אנו ממוקמים, ההשקעה שלנו לא דומה לסיכון הגבוה של הצדיקים. אם לא מיוסרי הצדיקים שכל כך מדקדק עמם, כי רוצה לזככם בתכלית הזיכור. ולא משלוח הרשעים שנותן להם כל שכרם בעוה"ז, אולם ודאי שאנו גם כן עתידים לקבל שכרנו בעולם הבא, גם אנו יש לנו רצון לשלוות החיים בעוה"ז. אולם אין אדם יודע באמת היכן הוא נמצא אם יותר קרוב לדקדוק הדין של הצדיקים, או חלילה נוטה קרוב יותר לרשעים. על כן עלינו לשיטת עצות בנפשנו להיות ערים למציאות של דקדוק הדין ולמצוא עצות להימלט ממנה.

מוסף עליו רבי מתאי בן חרש ואומר בוא אני אתן לך שלושה טיפים לחיים שיכולים להציל אותך מעומק הדין.

העצה הראשונה: הוי מקדים בשלום כל אדם. שמעיניך היו נתונים בשלום כל אדם. הקדמת שלום לאדם משמעו שאני רוצה בטובתו שיהיה לו טוב ונעים בחיים. לכן, העצה הוא זהיר להקדים בשלום ומתן רגל זה הריה זהיר שחלילה לא יפגע ממך לא במשרין ואפילו לא בעקיפין.

העצה השנייה: הוי יגב לאריות. האריה הוא המלך המושל וסביבתו שלטות ועריצות, אם תדבק בו מרישע עד גמירא אלה לעולל להרע לנחותים ממך, אתה לעולל להגיע חלילה למצב של שררה וכן משחית. שלטתה ללא מילרים וגבולות. מצד שני כח הגבורה והשליטה על עצמך הוא תכונה אדירה, על כן נתן לנו בזה את העצה שעדיף להיות זנב לאריות, אחוז בזנבו ולא כולו.

העצה השלישית: ואל תהי ראש לשועלים. השועל הוא סמל לחכמה ופקחות, אפשר שישמש לעזרנו שנוכל לסייע בזה לאחרים ובחבונת הלב לתת עצות לנצרכים לו. מאידך, תכונה זו גם יכולה להיות בעוכרנו, שנגרש יותר מידי חכמים ועלולה לתת לנו הרגשת גאווה ועליונות מעל אחרים

לאחרונה התוודעו רבים וטובים להבנה הכלכלית בענייני הפנסיות. ככל שניקח סיכונים גבוהים יותר, כך יגדלו הרווחים הפנסיה העתידית שלנו, והוא כלל פשוט להבנה: מול כל רווח פוטנציאלי יש גם סיכון גדול. אומרים, שהשקעה עסקית נקראת בשם השקעה, כי היא דומה לספינה הנכנסת לים שמתחיה שקועה בים וחצי מעל לפני הים. וככל שהאניה גדולה יותר אזי חלקו השקוע במים גדול יותר. יהיה אשר יהיה קיים 100% סיכון שכל האניה תתהפך על כש תכולתה ואז כמובן מאבדים את הכל, ולחילופין יש 100% סיכויים טובים לא פחות מסיכונה, שהספינה תטוש על המים בקלילות ותיגע בהצלחה לחוף מבטחים בלי שום בעיה, ואז כל מה שהועבר בה יהיה בו פוטנציאל רווחי גבוה עד להתעשרות. סיכון גדול מול רווח מוטבי.

אנשים בוגים תוספות בניה, על הדרך ישנם נפגעים רבים שלא בתוצאה ישירה אלא בעקיפין. מנהל מוסד שחייב לפטר עובד והמשפחה לפעמים נזקקת מקרית פת לחמם של הדרך השפיעה על אחד הילדים לרעה. קורה שאנשים יוצאים להפגין, אולי בנין דבר מוצדק, אך על הדרך נגרם הרבה עוגמת נפש וסבל לאנשים. חתן או כלה שלא יכולים להגיע לחתונתם בזמן, בעלי מלאכה שמפסידים מפנסיהם. אמנם זה לא הזיק ישיר שאפשר לחייב את האדם כמזיק, אבל בפועל יש נזקים ונפגעים רגשית או כלכלית מכל מיני החלטות למיניהם שאנשים עושים. הכי אדם הוא כביכול הקב"ה שעליו נאמר הצור תמים פעלו- אין על צדיק יושר הוא, האם עליו להסתובב סביב עצמו בדאגה ממחמה, לבדוק גם את תוצאות העקיפין שנגרמים בעינינו לסובבנו?

ישב יעקב פאָרץ מגוֹרֵי אַבְיו פֶּאָרץ קִנְטֵן וַיִּשֶׁב לָא.

עטרת פז

ממחשבת המוסר

♦ הרב יצחק רייך ♦

פרשה זו העוסקת במחלוקתם של צדיקים, בין יוסף הצדיק לאחיו, כולה נפלאה וגבוהה מהבנתנו ומהשגתנו, והינה אחת הפרשות הקשות ביותר בתורה. אך היות והתורה לא האריכה בפרשה זו, אלא כדי שנסים ממנה לימודים הצורכים לנו בעבודת ה', כפי ראות עינינו והבנתנו הדלה, וללמדנו לקחי חיים ומוסר, יש לעשות זאת במשנה זהירות.

הרמב"ן (בדעת הקדושה) כותב שכל המעשים הכתובים על האבות הקדושים, אין אלו דברים ששונים ושגתים כאל שאר בני אדם, הוא מגדיר זאת בלשון כך: "הכל נעשה מתוך דב" קות גמורה בהשם יתברך!", וכל מה שנחשב בעיני התורה כחטא, אינו אלא לפי רום דרגתם העצומה, ומעלתם הבלתי נתפסת של השבטים, אולם עבורנו זה לא היה נחשב כפגם אלא כמעלה.

מופלאים ביותר דברי חז"ל במדרש (במדבר רבה נשא ג, יח):

"אף פי שאירע לשבטים שבא ליהיה מכירת יוסף, אתה סבור של היה בא לידם אותו המעשה, אלא אם כן היו רשעים במעשה אחרים? לאו! אלא צדיקים גמורים היו! ולא בא לידם חטא מעולם!"

ההדא הוא דכתיב: 'ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו' (בראשית מב, כא), שהיו מפשפ" שים בעצמם למה אירע להם הפיטת מצרים, ולא מצאו אלא זה בלבד, ומתוך נגותם סיפר הכותב שבחם, שלא היה בידם עוון אלא זה בלבד. ולפי שמכירת יוסף זכות היא להם שהיא גרמה לו מלחוק, וזכות היתה לאחיו ולכל בית אביו שלכלכלם בלחם בשני רעבון, לכן נמכר על ידם, שמגלגלין זכות על ידי זכאי, לכן נאמר בהם 'מלאה קטורת'.

דברי חז"ל הללו מרעישים בעוצמתם, ומוכיחים לנו עד כמה עינינו קצרות מראות את אמיתת הדברים, ואיננו מסוגלים לדרת לחקר ולעומק העניינים, עד שגם הדברים הנראים לנו כגלוים ופשוטים - הם סתומים וחסומים, ועטויים במעטה של הסתרה.

בעוד אנו קוראים את פסוקי התורה ועלולים להשתומם נוכח העובדות: 'ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביו', 'וישגאו אתו ולא יכלו לישלוחם', 'ויקנאו בו אחיו', 'ויאוספו עוד שנוא אותו', 'ילכו ונהרגו ונשליכוהו באחד הבורות' ועוד. שגאו, לשון הרע, רציחה, כיצד יתכן שהיו מידות מנוגות אלו קיימות אצל שבטי י-ה? כותבים לנו חז"ל באופן ברור ונחרץ: 'צדיקים גמורים היו! ולא בא לידם חטא מעולם!'

עולם התרחק כל כך ממושגי הגדלות של הדורות שעברו, עד שקשה לנו לקבל מושג על גדולו של יוסף שחיי בדרות העבר. 'אם ראשונים ממלאים אנו כבני אדם, אם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי פנחס בן יאיר' (שבת ק"י ב, ב). משום שהגענו לדרגה של חמורים מגושמים, שמביטים על דורות הראשונים כבני אדם ממונו. אך אילו היינו זוכים להיות אפילו בדרגת בני אדם - היינו רואים כיצד כל מעשיהם היו לשם שמים, על פי דקדוק הדין וההלכה הצרופה. מתוך דביקות בה' יתברך; ללשון הרמב"ן.

לעטר פתורא

דרושים נאים לפרשת השבוע

♦ הרב נדב כגד ♦

יודע היית שאחייך שונאין אותך והיית אומר הנני

איתא בילקוט שמעוני בפרשתנו - 'היה אביו יעקב נזכר ומעיו מתחנתיך יודע היית שאחייך שונאין אותך והיית אומר הנני', דהינו שהכיר יוסף בשנאת אחיו אליו ואע"פ כן לא סרב לשליחות אביו אליהם. ובאמת שהוא צ"ע, מה היתה שיהיה ליוסף להיכנס למקום סכנה? שהרי ידע שאחיו שונאים אותו ומו הסתם שניצלו את השעה שבה הוא חרוק מבאבי לפוגעו, ולמה הסכים ללכת? ובאחיק המאריך בזה בגדדי שומר מצוה ושלוחי מצוה, עיי"ש.

והנראה לומר בזה, ע"פ הא דאיתא בחז"ל עמש"כ, 'וישגאו אותו ולא יכלו דברו לשלום' - שהיה בא ושואל בשלום ולא היו משיבים אותו, שמתוך נגותם אתה שומע שבחם, שלא היו עמו אחד בפה ואחד בלב. והנה התורה אסרה על שנאת האחים זה לזה שנאמר, 'ולא תשנא את אחייך בלבבך', וכתיב ע"ז החינוך (ד"ה) 'שלא לשנא שונאת הלב אחד מישראל, שנאמר, 'לא תשנא את אחייך בלבבך'. ולשון ספרא, לא אמרתי אלא שנאה שהיא בלב. וכמו כן בערכיך [א"ת] בשנאה שלבב הכתוב מדבר. אבל כשיראה לו שנאה ויודע שהוא שונאו אינו עובר על זה הלאו, וכו'. ומבאר מדבריו שכל האיסור הוא דווקא אם שונאו אדם, אבל כל כמה שמראה לו שנאה אינו עובר בלאו. אמנם, המין שם החינוך שאת הרשעים מותר לשנא אף בלב, וז"ל, 'אבל בשנאת הרשעים אין בו איסור, אלא מצוה לשנאותם', ומקור דבריו בגמ' פסחים ק"ג: אמנם הקשה שם המנ"ח מנין לחינוך שמתור לשנאו הרשעים אף בלי לומר להם מזה, ואולי כל מה שהותר הוא לשנאותם אבל מ"מ צריך לומר להם זאת. ובאמת שכן כתב הסמ"ק (ט"ו) וז"ל מזהיר אותנו על אותו שמתור לשנאותו כגון שעבר עבירה, דא"פ אסור לשנאו בלב ולהראות לו פנים יפות אלא חייב להראות לו שנאתו. אמנם ברמב"ם (הערה ה') וישר נראה כדברי החינוך (וכי בחקיי בל ידיר ח"ב סיפ'.

ולפ"ז בנוא בבואו הדברים, ד"ל דיוסף הסתפק בשנאת אחיו אליו, האם היא נובעת מקנאות האישית אליו או אולי הם שונאים אותו מחמת שהם אווזים שהוא רשע ומוסר ומצוה לשנאו. והיה ברי ליה ליוסף שבצדקת אחיו שלא היו עוברי על מצות התורה של, לא תשנא, כך שמצדקת היתה לו ראייה מזה שהיו מראים לו שנאתם - שהיא נובעת מקנאות האישית, ולכן הם מראים לו זאת כדי לא לעבור על הלאו, שהרי אם היו שונאים אותו מחמת שהיו מחזיקים אותו לרשע הרי לא היו צריכים להראות לו זאת ולשיתת החינוך ושאר הראשונים. וזו כוונת המדרש, 'יודע היית שאחייך שונאין אותך והיית אומר הנני', דהינו שהיא הנותנת, מחמת שהיית יודע שאחייך שונאים אותך, והיית מוכח מכאן שאין זה מחמת שהם מחזיקים אותם לרשע או למוסר ולכן לא פחדת ללכת ויהיה עמו הנני, שאם היית יודע שאם אווזים שאתה מוסר הרי אסור היה לך ללכת, שאתה להכניס עצמך למקום סכנה. אך את עקא, שהאחים באמת אחיו לומר, כמ"ש המפרשים, ומה שהיו מראים לו שנאתם, הרי קת מחמת שחששו לשיטת הסמ"ק ה"ל, שגדר האיסור הוא להראות לרשע שנאה. ואפשר שלכן עשו זאת רק בשב ואל תעשה כמ"ש במדרש ה"ל - 'שהיה בא ושואל בשלום ולא היו משיבים אותו - ולא היו מראים לו זאת בהדיא, שהרי לפי החינוך ודעימיה אין בזה כל ענין. ואולי זו כוונת חז"ל שמתוך נגותם אתה שומע שבחם, שלכא"ו הוא נמוה מה הוא שחב הוא זה שלא היו עוברי על מצות התורה של, לא תשנא? ! אלא שהכוונה היא שהחמירו אף את שיטת הסמ"ק בשב ואל תעשה.

עטרת המקרא

באורים בפרשה בדרך הפשט
הרב מנחם כץ *

דבתם רעה - חיה רעה אכלתהו

וביהודה מצאנו שמתו ער ואונן בניו כי עשו הרע. והנה כתוב: **ד' הרוגי מלכות**, הם כנגד "טיפות שיצאו מצפורני יוסף, ומאידך בחז"ל איתא ד' הרוגי מלכות הוא עונשו למכירת יוסף, אמנם הביאור הוא, שע"י המכירה נמנעו האחים לקבל השפעתו של יוסף הצדיק, וכל העולם נזון בשביל חנינא בני (ע"י פנים שיביאו משיב רש"י שלא הלכו אל ארעות את עצמן, שבשביל ששנאו את יוסף ולא רצו בהשפעתו, ע"כ הוצרכו לרעות את עצמן לבקש פרנסתן), וכיון שלא היה להם שמוכן לקבל השפעתו של יוסף, נגרם לו הנ"ל, וכ"ז התחיל ע"י הדיבה הרעה שהיה תחילת הפירוד, ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום. ולכן נעשה יהודה מדה כנגד מדה, שבניו עשו הרע בעיני ד', ובנימין שלא היה שייך כלל לדיבה, עדיין שייך להשפעת יוסף, ולכן יצאו מבנימין אחיו.

ב, והנה ע"פ יותנכלו כתוב במדרש ששישו בו את הכלבים, דהמספר לשה"ר ראו להשליכו לכלבים, וזה היה תחילת השתלשלות הגלות. והיפך זה, היה ביציאה שכתוב ולכל בני" לא יחרץ כלב לשוננו. וכמו"כ הכניסה לארץ נעשית ע"י יהושע נער, שלא נכשל בעון דיבה רעה, היפך והוא נער כ"י ויבא את דבתם

א, כתב בעל הטורים, "דבתם" בגימטריא "מות", למד לשלון הרע הורג שלשה, למספרו ולמקבלו ולאומר (ש"כ"ט טו). ולבאר הדברים, נקדים. הדנה ידוע שבגרות הלשון ובגרות המעורר מכוונים יחד, ותיקון חטא לשה"ר, הוא מה שעמד יוסף בניסיון החיה הרעה - אשת פוטופרע (פ"ה ר"ט), ויש להוסיף דיעוין במדרש שכל טוב, דעיקר מלת דבה לשון סתר. ותיקון גילוי הסתר, הוא מה שקודש ש"ש (סתר). אמנם כתוב, שמהדיבה הרעה נגרם מה אדיאט בטוטה לו; היה ראוי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים כדרך שיצאו מיעקב אבינו, אלא שיצא שכבת זרעו מציפורני ידיו, ואעפ"כ יצאו מבנימין אחיו, וכולן נקראו על שמו. וזה בחינת מיתה אצל יוסף הצדיק.

אצל יעקב אבינו, כתוב (ז'ל"ה) כי ארד אל בני אבל שאולה (שחשש שאין שמתו שלימה), וכשנודע לו על קיום יוסף כתוב (פ"ח טו), ותחי רוח יעקב אביתם, הרי נדרגם לו מיתת. וימי **שנאמר עלינו**: הדנה כתב רש"י (א"ת) שהאחים הורידו את יהודה מגדולתו, אמרו אתה אמרת למכור, אלא אמרת להשיבו היינו שומעיה לך. ולמדנו מזה דעיקר ההתנגדות למלכות יוסף, היא מלכות יהודה.

עטרת הפסידים

ממשנת החסידות על פרשת השבוע
הרב אברהם יצחק כהן *

חמש קדושות לקדוש

תמצית דברות קודש מלהבות אש הרה"ק בעל ה"קדושת לוי" זי"ע א"י בחמש קדושות לחנוכה

הניסים וההארות, וכן בנוסח זע"ל הניסים: "ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן **כחיים הזה**". נקודה שניה, מבאר רבינו את השם 'חונכה' (בשונה מ'וי"ט פורים שלא נקרא חנו י"ד), ותנ"ד הוא, כי מטרת הניסים הוא, ענין דים יכיר האדם שהעולם הוא מחודש שיש בורא ומ' נהיג ומשיגה כדברי הרמב"ן הידועים בסוף פרשת בא. ולכן נקרא וי"ט זה בשם חנוכה מלשון התחדשות (חונכה הבית) שעל ידו נתגלה בכל העולמות (כי 'כל מה שיש בעולם של מטה יש גם בעולם של מעלה') שהעולם מחודש.

עוד טעם כתב רבינו לשם חנוכה, כי הוא היו"ט הראשון של השנה אשר נכתבו בתחילתה ביום הדין בראשית השנה, ובי"ט זה מחנכים ומתחדשים ההארה הראשונה שנשפעה לשנה זו ולכן נקרא חנוכה.

דושה שניה. מבאר רבינו הטעם שלא קבעו בימי החנו" כה לקרות מגילה כבימי פורים, ומבאר רבינו בהרחבה כח קדושת אותיות תורתנו הק' המשיכין ומעוררין אותם החסידים והאורות כבימים ההם לזמן הזה. והנה היות שבהם של חנוכה הוצרכו בני" לעשות פעולה שמכילת דרך מלחמה לא קבעו חובה לקרות מגילה, מכיון שגמולת הבריאה שכל הטבעיים שיתבדו ביניהם, שיש שליחות לטובה לבני ישראל.

מאידך, גם ע"י דיבורינו ומעשינו אנו ממשכין מעוררין והחסדים עלינו לטובה, ובכל יום-טוב נפתחו שערי האורות והחסדים עלינו, רק שכל אחד רק ידי עשייתו המצוות הנאמרים ביו"ט הוא ממשך החסדים והאורות ממטה; ואדרבה תליא ככוונתו, אז מכון הרבה בה ויש מח במצוות הנאמרים ביו"ט זה מאז הוא ממשך שפע רב ככל העולמות ולכל ההיכלות ולכל הנשמות ולכל המלא"י יי...! לכן קבעו מצוות היום א' בהלל והודאה שע"י אמי" רת ההלל והודאה משיכו אותן האורות והחסדים כבימים ההם לזמן הזה.

עוד מוסיף רבינו כי אפשר זהו טעם מצות הדלקת הנרות, כי ע"י מעשה הדלקה הנרות בזה נפתחים שערי האורות למעלה כמו שבכניסת השבת מדלקת הנשים נרות ורק שבשבת וי"ט די בהדלקת הנשים ובחנוכה האור גדול ורומז לתו"ר שבע"פ וכו' לכן צריך לך אהרן להדליק.

קדושה שלישית. מביא רבינו לתרץ קושיית הפוסקים יי יום ראשון נקבע על עצם השם של צנחן המלחמה והתגברות בית חשמונאי. אלא מעתה תקשה למה קבעו ביום זה להדליק נרות, מבאר רבינו, שכיון שנעשה הנס במציאת פך שמה טהור וע"י הכניסה משותי השם, השיכילו להבין כי נס השמאל נגרם ע"י הנרות, שהם צרויים לפניו ביותר מכיון שהם קיימים ועומדים לפניו גם בזמן הזה בשר של שבת ושל ביהכ"ס ולכן נעשה הנס דווקא בו (ויסוד הדברים אפשר להעמיד כבנות דברי הרמב"ן בריש פרשת בהעלותך), ולכן נקבע גם ביום הראשון להדליק נרות.

עטרת ודיבון

תחקירים בפרשת השבוע
הרב נתנאל קצבורג *

כתב השו"ע בס"י תרנ"ו, יתחיל להדליק בליל ראשון בנה היתר ימיני, ובליל ב' כשיסיף נר אחד סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף, שהוא יותר שמאלי כדל' להפנות לימין; וכן בליל ג' כשיסיף עוד אחר סמוך לשני נרות הראשונות, יתחיל בנוסף ובו יתחיל הברכה, ואח"כ יפנה לצד ימין, וכן בכל לילה; נמצא שמתמיד מברך על הנוסף שהוא מורה על הנס, שהיי בתוספת הימים ניתוסף הנס.

הנה יסוד שיטתו של המחבר באופן ההדלקה מונח על ב' הנחות. א' דעיקר ברכת ששעה שניסים צריכה להיות על הנר שנוסף באותו היום. ודבר זה יסודו מדברי רבינו יונה שהביא האבודרהם המובא בב"י, דס"ל ששמונה נרות להדליק על הנר הראשון וכשמגיע לנר הנוסף מברך ששעה ניסים. והנחה הב' היא, שצריך להדליק באופן שיפנה לימין, וס"ל דכל פניות שאתה פונה לימין הנוונה היא שמתחיל מהשמאל לכיוון הימין ומדליק כדרך שכותבים אומות העולם. מכת הנחה הזו סבר הב"י, שלעולם בלילה הראשון מדליק בנה הימיני ביותר, והולך ומוסיף נרות לשמאלו של הנר הראשון. וע"פ זה נמצא שאם מדליק על פתח הבית מבחוץ מצד שמאל של הפתח, אזי בלילה הראשון מתחיל בנר שסמוך לפתח ובלילה האחרון מתחיל בנר הרחוק ביותר מהפתח.

המהרה"ר חולק על השו"ע בהנחה הראשונה, דס"ל דלעולם צריך להתחיל בנר הסמוך לפתח דהוא טפח הסמוך לפתח, ולכן בכל הלילות מתחיל בנה הימיני ביותר במקרה הנ"ל. והט"ו חולק בהנחה השניה, דס"ל דכל פניות היינו שמתחיל בימין והולך אל השמאל כדרך שכותבים בלשון הקדש. ומטעם זה ס"ל דבלילה הראשון מדליק בנה השמאלי ביותר, ובלילה השני מוסיף נר לימינו של הנר הראשון ובו הוא מתחיל.

והנה הגר"א הקשה על מה שכתבו המחבר והט"ו [ויסוד שיטה זו היא במהרי"ק] דיש לברך על הנר הנוסף, דאדרבה, הנר הנוסף הוא רק עניין של הידור אבל עיקר המצוה היא בנר הראשון, ומה שייך להניח את עיקר המצוה ולברך על הידור. עוד הקשה, דאין יניח את הנר הסמוך לפתח שבו מתקיים טפח הסמוך לפתח וידליק בנר הרחוק מהפתח.

ובאמת, דנראה פשוט דגם המחבר לא אמר דבריו אלא לדידהו שהיו מדליקים בתוך הבית, בדזה ההדלקה בטפח הסמוך לפתח היא רק מעלה בעלמא וכמבואר להדיא ברמ"א בס"מ דרע"א סעיף ז, ובהו ס"ל דהעניין לברך על הנר הנוסף או העניין של 'כל פניות' קודם לעניין של טפח הסמוך לפתח. אבל לדידן שמדליקים בחוץ, בדזה טפח הסמוך לפתח הוא מדינא וגמרא ומצינו דיש סוברים דהוא מעכב ואינו יוצא ידי חובה בהדלקה, א"כ נראה פשוט שבזה גם המחבר יודע.

וראיתו בשבות יצחק עמ' יג כתב בדעת השו"ע, דס"ל דכשמדליק בסוף את הנר הסמוך לפתח חוי הכיור גם על הנר הראשון, ודבריו לא ייתנו כלל כמובן לכל, משום דהרי בלילה הראשון מדליק בנר הימיני ביותר בלבד ואינו מדליק שום נר אחר, וכן גם בלילות שאם נר חוץ מהלילה האחרון, וכשמדליק בפנים כמש"כ הרי אין כאן שום נר סמוך לפתח. ולא משמע כלל שבליה הראשון מדליק את החנוכה באופן שגמר הימיני שבה יהיה סמוך לפתח, ואינו צריך לפנים. ומלבד זאת סבירא א"א לומר כן, דמה שייך שעל ידי ההדלקה של הנרות האחרונים יוכשר למפרע הנר הראשון והרי הדלקה עושה מצוה ופשוט.

והנה מה שהקשה הגר"א אין יניח עיקר המצוה ויברך על ההידור, צ"ב. דהרי ס"ס הנר הראשון אותו הוא מדליק יוצא בו ידי חובתו והוא העיקר, וכונת המהרי"ק היא דאיתו נר שנוסף היום יש בו הכיור ולהוספת הנס ולכן ראוי לברך עליו ולהתחיל ממנו, וכבר עמד בזה הערה"ש.

ונראה לבאר דבריו. דז"ל הגר"א שם, ואין לו טעם וריח, שזה אינו רק למאדריס מן המהדרים ויניח עיקר המצוה ויברך על הרשות, ועל ס"ל תרע"ד ס"א בהג"ה וגם משום פניות לימין יבטל עיקר המצוה טפח הסמוך לפתח. ודקדוקו לשוננו משמע דעל כל אחת מהנחות הקשה קושיא אחרת. דעל הנחה האי' דיש לברך על הנר הנוסף הקשה אין יניח העיקר ויברך על ההידור, ועל הנחה הב' דצריך להדליק מהשמאל לימין הקשה, אין יבטל עיקר המצוה ודטפח הסמוך לפתח. ומשמע דעל הנחה האי' ל"ק מאה דטפח הסמוך לפתח, וצ"ע דהרי גם כד' ליקים את ההנחה הזו בעיניו לבטל טפח הסמוך לפתח.

ונראה מזה דהגר"א בנה קושייתו על עצם דברי רבינו יונה שצריך לברך על הנר הנוסף והיינו באופן שמתחיל בנר של אתמול שהוא באמת סמוך לפתח, ומברך רק כשמגיע לנר הנוסף. וע"כ כתב הגר"א דא"א לומר כן, דאין יניח העיקר ויברך על ההידור. ואמנם שהמהרה"ר עצמו הנהיג כזה פשרה, דהיינו להתחיל את הדלקה בנר הנוסף, גם בזה מיאן הגר"א, ומטעמא דא"כ על כרחך יהיה חייב לבטל את דין טפח סמוך לפתח.

ומעתה לפי", מי שמדליק בחלון, בדזה אין שייך כלל דינא דטפח הסמוך לפתח, גם לדעת הגר"א שפיר יכול לברך על הנר הנוסף, דלעולם אותו נר שמברך עליו הוא העיקר. וצ"ע היטב בדברי המשנה ס"ק יא דלא כתב כן.

והנה ראיתי מי שכתב על דברי הגר"א שהקשה אין יבטל טפח הסמוך לפתח, גם לדעת הגר"א שפיר יכול לברך על הנר הנוסף, אמנם באמת על כרחך דהגר"א מיידי במי שהדליק בחוץ, דאל"ה הא דכל פניות אינו מבטל כלל דין טפח סמוך לפתח, דכשמדליק בפנים ומתחיל מהנר הסמוך לפתח ספיר מתקיים הוא דכל פניות וכפי שהבין השו"ע והמהרה"ר שהוא כדרך שכותבים שאינם בני בית, וע"כ דהגר"א מיידי במי שמדליק בחוץ. ונראה דעיקר כוונת הגר"א לומר דהיינו כשמדליקים בחוץ אין ליקים את דכל פניות, ממילא על כרחך דחז"ל לא חשו לזה בסדר הדלקת נרות חנוכה וממילא גם לדידן לא חיישינן להכי.

עטרת צדיקים

עיון במעשי הצדיקים לרגל יומא דהילולא
♦ הרב משה דייטמן ♦

אין ארור מדבק בברוך

הרה"ק רבי ברוך ממעזיבו ז"ע - ח"כ בסכלו [בשבוע שעבר]

הריקוד שחזר על עצמו

איש חסיד היה, שלצורך כתיבת מאמרינו ייקרא שמו 'תנחום', שכן באותה תקופה, תקופת החורף של שנת תק"ע, השתוקק נואשות לטיפת תנחומים. הן זה עתה נסתלק רבו הגדול והקדוש רבי לוי יצחק מבארידיטשוב לגנוי מרומים, הוא הלך למנוחות, ואת תנחום עזב לאנחות.

יהודי פשוט היה תנחום, שבכל לבו עבד את קונו והתהלך לפניו בתמימות. מדי שחר היה משכים לקבוע עתים לתורה, ולהתפלל במניין, טרם יצא לעבודתו עדי ערב, שגם בה לא עסק אלא לשם שמיים. ואיש בעולם לא ידע להעריך את תנחום, מלבד הרבי. אותו צדיק, מליצן של ישראל, שם לב אל הנשמה הטהורה של תנחום, והבין ביקר תפארת גדולתה. ובכל עת שהיה תנחום בא אל הקודש, שטפו הרבי מבוביעי אהבתו האין-סופית, וחייבו כבבת-עין, וכשהצדיק אבד ואין איש עם על לב, חש תנחום כי עולמו חשך בעדו.

ביקש תנחום למצוא רבי חדש, שימלא את המקום שנפער לו בלב, ובעצת ידידיו הגיע למעזיבו, לתהות על קנקנו של הרה"ק הרבי רבי ברוך ממעזיבו, נכד רבינו הבעל-שם-טוב הקדוש. אלא שכבר על אם הדרך קלטו אוזניו את שיחותיהם של החסידים שסועו עמו במרכבה, והוא הבין כי הנהגתו של הרבי רבי ברוך'ל שונה לחלוטין מנהגות רבו הקודם, וכי איננו מקבל את כל הבאים להיכלו בחביבות, אלא יש והוא מראה להם פנים רגוזות, ומדבר עמהם קשות.

בין היתר שמע אותם מספרים, אודות קבוצת חסידים שנקלעה לאחרונה למעזיבו, ומשום שבעבר נמנו על המסתופפים בצלו של רבינו הבעש"ט, נועצו יחידיו לבקר בהיכלו של נכדו - הרבי רבי ברוך'ל.

משנכנסו, ראה אותם הצדיק מתהדרים בבלושי מלכות לבנים כמנהג הצדיקים, פתח ואמר בחריפותו לשונו: 'כתוב בתורה (בפרשתנו לב, ד) 'וישלה יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו', ופירש רש"י 'מלאכים ממש'. לכאורה יש להבין, מדוע שלח יעקב אבינו מלאכים? וכי הגון הוא לשלוח את מלאכי השרת משרתי עליון אל עשיו הרשע? אלא מאי, מלאכים אלו היו אותם שלושה מלאכים שהגיעו אל אברהם אבינו בלונני מגרא, אלא שאל אברהם באו בדמות אנשים, כמו שנאמר (בראשית יח, ב) 'והנה שלושה אנשים ניצבים עליו', לכן קירבם ואף ערך לפניהם סעודה דשנה. אך כאשר באו אל נכדו יעקב, כבר התהדרו בדמות מלאכים, כדבר שנאמר (שם לב, ב) 'ויעקב הלך לדרור ויעגנו בו מלאכי אלוקים', משהבין יעקב

כי אותם שבאו ולקנו בדמות אנשים - באו אליו בדמות 'מלאכים ממש', שילחם מעל פניו אל עשיו אלו, כי במלאכים שכאלה אין הוא חפץ...'

שטמ תנחום ולבו נחמץ בקרבן, חשש כבד מילא את לבו להגיש פן ידבר אליו הצדיק קשות ויבזהו לעיני קהל ועדה, והוא החל להתחרט על הנסיעה.

משהגיע לבית מדרשו של הצדיק, ונרשם להיכנס אל הקודש פנימה, היה החשש גובר בו, והוא התהלך שם אנה ואנה, בלחץ קודר. עד שניגש אליו יהודי אחד.

'שלום עליכם רב-איד!', הושיט לו הלה ידו לשלום, ושאלו: 'מדוע פניכם רעים היום? שמא דבר מה מעיק עליכם?!

מראה תנחום כי האיש מבין ומאזין, מתוך רצון אמיתי לעזור, גולל בפניו את מועקתו ואת חששו מהרבי החדש, פן לא יקבלנו בסבר-פנים-יפות, כפי שקיבלו תמיד רבו הקודם, באהבה וברצון, ללא שום קפידה.

'אוי תנחום', ענה לו האיש, 'חששך לשווא הוא! הרבי אינו מבזה חלילה שום יהודי, אדרבה, הרבי אוהב כל יהודי אהבת נפש. ואולם, אם בא לפניו יהודי שיש בו מגסות הרוח, ומחשיב עצמו כמי שכבר תיקן עצמו בכל מידה ומעלה, אותו מרחק הרבי, כדי להעמידו על מקומו. אבל יהודי יקר כמון, שכולך ענוה ושפלות-רוח, בוודאי יקבל אותך הרבי בפנים מאירות!'

הדבר יצא מפי האיש, ופני תנחום קרנו מאושר. האבן נגולה מעל לבו, והוא לא ידע את נפשו מרוב שמחה, עד שתפס את ידי האיש ויצא עמו בריקוד נלהב, בעוז ובחדוה.

תוך זמן קצר, בא תורו של להיכנס אל הרבי, הוא פסע אל החדר ברוגע ובשלוה. אך משנכנס וראה את פני הרבי אחזתו חרדה גדולה, וכמעט שהתעלף תחתיו. הוא ראה שהרבי אינו אלא אותו יהודי שישוחח עמו בבית המדרש, והרגיע את רוחו הלחוצה.

קם הרבי רבי ברוך'ל מכיסאו לכבודו של תנחום ובפנים זורחות אמר לו: 'אינני נוהן לתן שלום, עד שנקוד שנית!...'

'צדיק הדור'

אלא שיחשו האוהב של הרבי רבי ברוך'ל ליהודים פשוטים לא הסתיים רק בקבלת פניהם בסבר-פנים-יפות. הוא האמין בהם בכל לב ונפש, והמעשה הנורא דלהלן יזיכה. היה זה פעם כאשר שבת בעיר יזטאמיר, וככלות השבת המרומת בצילו של הצדיק, באו אנשי העיר להיפרד ממנו, ביניהם יהודי כפרי,

שמראהו היה גס ופשוט עד-מאד.

'רוצה אני להשתדך עם הרבי!' אמר לו לרבי, ומיד עטו עליו המשכ"ים לדחפו החוצה בחמה שפוכה. אך הוא התעקש וצעק: 'אני רוצה להשתדך עם הרבי! ואשלם את כל הוצאות החתונה!'

קרא אליו הצדיק בחיבה: 'האם רוצון נכון להשתדך עמדי?!', 'הן' ענה האיש בתום לבבו. 'והלא תדע כי הוצאות של נישואי צאצאו של רבי עולות עד כדי הון תועפות?!', ואז נקב הרבי רבי ברוך'ל בסכום עתק, והכפרי הואיל גם לזה.

'אם כן, אמר הצדיק, 'מסכים אני לשידוך!'

ותהום כל העיר. זיטאמיר הייתה כמרחק למשמע השידוך המשונה כל-כך, ולא הבינו את פשר הדבר.

כעבור תקופה התקיימה שמחת הנישואין בזיטאמיר, אליה התכנסו המוני חסידים ואנשי הסביבה. בעיצומה של השמחה עלה הבדחן על הדוכן ובתוך דבריו אמר: 'די גרויסע 'והוא רחום' האט זיך שדך-גינען מיט'ן גרויסע 'זעל חטא'. - (ו'הוא רחום' הגדול השתדך עם היעל חטא' הגדול).

הדבר יצא מפי הבדחן ופני הצדיק חווורו כסדי, הוא הבין שמחותו אינו אלא איש שנודע כבעל-עבירה. וחלשה דעתו.

בתוך ימי המשתה עלה הרבי רבי ברוך'ל לבקר במעונה של הרבנית הצדקנית - אלמנתו של הרה"ק רבי זאב וואלף מוזיטאמיר - בעל 'אור המאיר', שנסתלק למרום זמן מה קודם לכן, ובהיכנסו אליה קיבלה פניו ואמרה 'ברוך הבא צדיק הדור!'

'מנין לך שהנני צדיק הדור?' שאלה הרבי רבי ברוך'ל בענוות חן. סיפרה לו הצדקנית: 'לפני שנים אחדות, כשהמחותן שלכם עדיין התגורר בעיר, טרם יצא לכפר, יצא קול אודותיו כי חוטא הוא. נמנו וגמרו בני העיר לגרשו בבזיון וקצף. בשעה שגירשוהו ורחובות העיר מלאו קריאות גנאי, עמד בעלי הקדוש זצ"ל על אדן החלון ואמר לי: 'הלוואי ואזכה לעלות השמימה נקי כל-כך מכל חטא ועוון, כפי שיהיה זה נקי מן החטא שהעלילו עלי, כי לא היו דברים מעולם!'; ואז המשיך: 'אבל בזכות הביזיונות שעובר כעת יזכה ברבות הימים להשתדך עם צדיק הדור...'

'לכן יודעת אני כי כבודו צדיק הדור', הפטירה הרבנית, והניחה את דעתו של אותו צדיק, שהבין כי מה' יצא הדבר לטובה ולברכה, ולא יצאה שום תקלה מאמנותו הרבה ביהודים הפשוטים, תמימי-לכת, כדרכו של זקנו רבינו הבעש"ט הקדוש, לקרב ולרומם את פשוטי העם, מתוך אמונה שלימה בקדושת נשמתו יתור מכולם. עפ"י: 'ואמנים ונחמדים'

עטרת של שבליה

פלאות ופטרואות

♦ הרב משה דייטמן ♦

באיזה אופן מותר לאכול אבר מן החי?

ויבא יוסף את פדתם רעה אל אביהם (ב, יז.)

ביאור נפלא כתב השל"ה הקדוש ז"ע בספרו בחלק 'דרך חיים ותוכחת מוסר':

'ומקשים העולם, חיללה להאמין על שבטי קה לעשות מעשים כאלו, ואם לא עשו - איך להאמין על יוסף שיוציא דבר שקר מפיו על אנשים גדולים כאלו.

'ושמעתי שנמצא בקובץ ישן, הענין היה, אברהם אבינו עשה ספרי יצירה ומסרו ליצחק ויצחק ליעקב, ויעקב מסר לבניו אשר הם היותר מיוחסים. כי אין מוסרין סתרי תורה כאלה אלא לצנועין ומיוחסים ישראל בכל דור ודור, על כן מסרו לבני הגבירה ולא לבני השפחות. והנה מציינו בגמרא (פנהדרין סה, ב) [רב חנינא ורב אושיעא] דברא עגלא תילתא בכל ערב שבת על ידי עסק ספרי יצירה בצירוף השמות. ובודאי זה הנברא על פי השמות ולא מצד התולדה אין צריך שחיתה וניתה לאוכלו בעוד חי, וכך עשו השבטים, ויוסף לא ידע והיה סבור שהוא הנולד מאב ואם, הביא דבה זו אל אביו שהם אוכלים אבר מן החי, והם כנים היו וכדין עשו, וכו', וכשעסקו השבטים בצירוף סודות אלו ורצו להתחבר אליהם בני השפחות אמרו השבטים אתם בני השפחות, וכוננתם היתה לשם שמים כי לא נמסרו ענינים אלו אלא למיוחסים שבדור, ויוסף לא ידע מהו וסבר שהם מזלזלים בכבוד אחיהם

לקרוא אותם עבדים, וגם יוסף הוא צדיק יסוד עולם וצדיק בכל דרכיו אלו אשר הגיד לאביו לשם שמים', עכ"ל-ק.

והמלבי"ם (בראשית יז, ח) מיישב לפי זה מה שהאכיל אברהם אבינו ע"ה למלאכים בשר וחלב, והקשו הרי דרך בישול אסרה תורה וכיצד בישל את הבשר עם החלב. ותירץ על פי מה שהובא בחסד לאברהם (הקדמון, עין משפט נהר נא) 'יבן הבקר' עשה אברהם על פי ספר היצירה, ולפי דעת השל"ה הקדוש הרי אין בבהמה זו דיני איסור והיתר, ולכן אין נהוג בה איסור בשר וחלב (ועיי' בפרסו יוסף בפרשת וירא ובפרשתנו, וכן בספר 'פלאות עותריך' בפרשתנו שמביא עוד בענין זה).

למדרגה של טהרה - יכול האדם להגיע רק בכוחות עצמו

וישראל אהב את יוסף מקל פניו פי בן זקנים הוא לו וגו' (ב, יז.)

ובבעל הטורים: "בן זקנים - זקנים כתיב שמסר לו כל מה שקבל מזקנים שהם שם ועבר, וכו', זקנים - נותרו זקנים זקנים קדשים נשים ישועות מועד" (היינו חמשה מתוך ששה סודי משנה, כי ישועות - הוא סדר נתיקן, שכן את הכתוב (ישעי' לג, ו) 'והיה אמנות עתך חוסן ישועות חכמת ודעת' דרשו חז"ל (שבת לא, א) על סדר הש"ס, וישועות' אלו נתיקין).

בספר 'עולמו של אבא' מסופר על הגאון רבי נתן פיטל רייניץ זצ"ל רבה של העיר מאדע בהונגריה, שהיה מרבה ללכת אל בית הטבילה, חרף הגיל המבוגר ולמרות שהיה חולה, ואף גם בימות בחורף הסוערים היה מוסר נפשו על כך. כששאלוהו לפשר הדבר נענה ואמר: "בפרשת וישב כתוב 'כי בן זקונים הוא לו', אומר הבעל הטורים: 'זקונים ראשי תיבות - ז'רעים ק'דשים נ'שים ישועות מ'ועד', הכתוב רוצה לרמז שאת כל זה לימדו יעקב ליוסף, וקשה, מאי טעמא לא אמר נמי סדר טהרות? ויש לומר, כי טהרות אי אפשר ללמוד מה אב ומן הרבי אלא האדם בעצמו צריך לבוא למדרגת טהרה, ואם הוא חלש בזה עוורים לו מן השמים כפי שאמר חז"ל (שבת קד, א) 'הבא לטהר מסייעין לו משמים...'

מעלות וחסרונות בשם "יוסף"

ויקנאו בו אחיו ואבינו שמר את הדבר (ב, יא.)

כתב החיד"א בספרו 'דבש לפי' (מסכת ק' אות כ"א): "קנא"ה גימטריא יוס"ף, כתב הרב יש"ר מקאנדיא בספר 'מצרף לחכמה', כי מי ששמו יוסף עלול שיקנאו בו, עיין שם.

ובספר מגיד משרים להבית יוסף ז"ע, כתב (ריש פרשת שמות): "מאן אדיתרפי יוסף, או הוא גיבור בעריות, או הוא זן ומפרנס לאחרים, כמו שיש שזן ולכלל את אביו ואת אחיו".